



12. Sistemes naturals

En aquest capítol es presenta el medi natural del municipi. El primer apartat fa referència a les característiques de la vegetació i la flora, i el segon a les característiques de la fauna. El tercer punt tracta els espais naturals protegits, i el quart les rutes i itineraris de la zona.

Els aspectes referents als sistemes aquàtics (torrents i conques hidrogràfiques) s'han tractat ja en l'apartat d'hidrologia (vegeu el capítol 3), per la qual cosa aquí no es repetiran, si bé la diagnosi dels sistemes naturals valorarà conjuntament aquests altres aspectes. Així mateix els espais verds urbans s'han tractat a l'apartat 10, i aquí no s'hi fa referència.

12.1. El medi terrestre

12.1.1. Vegetació i flora

- Vegetació potencial

La vegetació potencial, o climàtica, d'un territori fa referència a les comunitats vegetals existents en absència d'alteracions humanes. És clar doncs que es tracta d'un concepte teòric per a la totalitat del territori de les Balears, i certament per a Mallorca, on les referències indiquen l'existència de presència humana des de fa 7 o 8 mil anys, fet que ha modificat notablement el paisatge vegetal de l'illa.

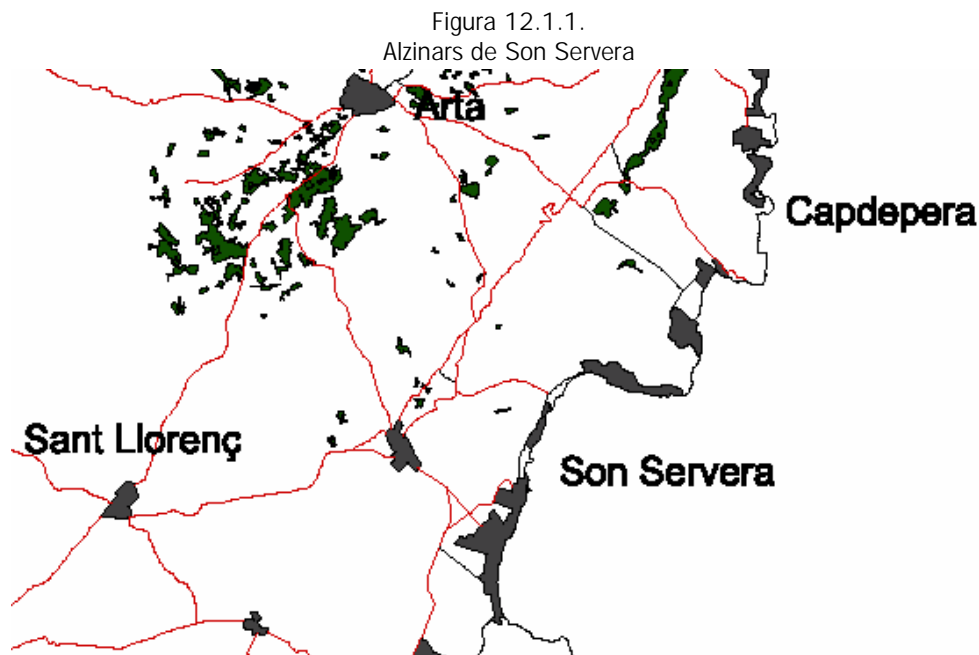
Originàriament, gran part de Mallorca, concretament la que registra una pluviometria superior als 600 mm, excepte les muntanyes amb alçades superiors als 1.200 metres, estava coberta per l'alzinar balearic (*Cyclamini-Quercetum ilicis*). Es distingeixen dos tipus d'alzinars: el muntanyenc (*Cyclamini-Quercetum ilicis* subsp. *pteridio-rhamnetosum*) situat per damunt dels 600 metres, i el litoral (*Cyclamini-Quercetum ilicis* subsp. *typicum*). Actualment a Son Servera, sols queden petites àrees d'alzinar litoral distribuïdes per l'interior del municipi.

La vegetació d'aquelles zones de Mallorca amb una pluviometria inferior als 600 mm, o amb alçades per sota del 500-700 metres, era la corresponent a la màquia o garriga d'ullastre i olivella (*Cneoro-Ceratonietum*). Això vol dir que a aquesta vegetació climàtica li correspon tota una franja perifèrica de Mallorca, i és la que ocupa una part important dels espais naturals de Son Servera.

- Vegetació i flora actual

La informació aportada en aquest apartat s'ha basat en la consulta de diverses fonts bibliogràfiques sobre la vegetació de Mallorca (*Les Plantes de Balears – Antoni Bonner, Història Natural dels Països Catalans. Volums de Plantes Superiors, Vegetació i Sistemes Naturals VVAA*), i en informacions aportades per la Conselleria de Medi Ambient i pel Sr. Eduard Servera. La realitat actual de la vegetació de Son Servera és ben diferent de la descrita a l'anterior apartat. Del primigeni alzinar sols queden petites àrees distribuïdes per tot el municipi: Serra de Son Jordi, Son Lluc, Puig de sa Bassa, Puig de sa Font, Es Picot, Xiclatí, etc. Segons dades de la Conselleria de Medi Ambient, la superfície d'alzinar

del municipi a l'any 2001 era de 50,7 ha. Les àrees d'alzinar generalment es troben situades a zones ombrívoles i/o vessant nord d'algunes muntanyes. A part de l'alzina (*Quercus ilex*) trobam altres espècies de tipus arbusti com l'aladern de fulla ampla (*Phillyrea latifolia*), llampugol (*Rhamnus alaternus*), arbocera (*Arbutus unedo*), cirerer de Betlem (*Ruscus aculeatus*). Especialment destacable és en aquests alzinars la presència d'alguns exemplars de garballó (*Chamaerops humilis*), l'única palmera que viu de forma espontània al continent europeu. Altres espècies característiques dels alzinars del municipi són el pa porcí (*Cyclamen balearicum*), l'aritja (*Smilax aspera*) i l'esparreguera d'ombra (*Asparagus acutifolius*), xuclamel (*Lonicera implexa*).



Font: extret de la pàgina web www.caib.es

La vegetació natural majoritària del municipi és la formada per dues comunitats vegetals: *Oleo-Ceratonion* y *Rosmarino-Ericion*. Les espècies representatives d'aquestes comunitats apareixen en molts de casos mesclades i en certes zones presenten una cobertura arbòria de pi blanc (*Pinus halepensis*) formant els denominats pinars; en els casos que predomina la vegetació arbustiva rep la denominació de garriga.

Els pinars ocupen àmplies zones del municipi i creix sobretot a la Serra de Son Jordi i a alguns puigs com el de S'Arboceret, Sa Font i Son Corb entre altres, tot i que s'estén a amplis sectors plans de les possessions des Rafalet i Son Jordi. El sotabosc dels pinars està integrat per espècies com les estepes (*Cistus sp.*), xiprell (*Erica multiflora*), romaní (*Rosmarinus officinalis*), garlanda (*Lavandula dentata*). Per altra banda, les garrigues creixen principalment als puigs de ses Fites, Gros, es Pinet, Sa Bassa i na Penyal. En aquestes garrigues predominen les espècies arbustives com l'ullastre (*Oleo europaea var. sylvestris*), l'aladern de fulla estreta (*Phillyrea angustifolia*), lletrera arbustiva (*Euphorbia dendroides*), argelaga (*Calicotome spinosa*). La mata (*Pistacia lentiscus*) és una espècie oportunista i és abundant tant a les garrigues com als pinars.



Entre les diverses espècies que formen les comunitats vegetals de Son Servera s'ha de destacar la presència d'algunes plantes endèmiques i/o de gran interès botànic. Entre elles podem esmentar la gatosa o gatova (*Genista lucida*), espècie endèmica de Mallorca, l'estepa joana (*Hypericum balericum*), un endemisme balear molt abundant a altres contrades de Mallorca, però escassa a Son Servera, la didalera (*Digitalis minor*) i algunes espècies d'orquídies del gènere *Ophris* sp, mosques grosses (*Barlia robertiana*), caputxina (*Anacamptis pyramidalis*).

Per acabar, esmentar la vegetació de ribera del torrent de Sant Jordi, que malgrat presentar una superfície molt reduïda i un mal estat de conservació, gaudeix d'un cert interès naturalístic degut a ser l'única mostra important d'aquest tipus de vegetació en el municipi. Entre les espècies arbòries podem destacar el plàtan (*Platanus hybrida*), el poll blanc (*Populus alba*) i els fleixos (*Fraxinus angustifolia*). En el tram final del torrent i a la zona coneguda com Sa Marjal, encara queden restes molt dispersos i residuals de vegetació d'una antiga zona humida amb presència de bova (*Typha angustifolia*), els *Carex* sp., joncs (*Juncus* sp), canya (*Arundo donax*), i tamarells (*Tamarix* sp.) a la zona propera a la platja de Sa Marjal. En aquesta platja, encara se poden observar algunes espècies característiques de la vegetació dunar que ocupava aquesta zona com el rave de mar (*Cakile maritima*).

Finalment, cal destacar que dins del terme municipal de Son Servera no existeix cap arbre catalogat com a exemplar singular.

12.1.2. Fauna

El coneixement de la fauna de Son Servera no és gaire millor que el de la flora i la vegetació. Actualment, no hi ha cap publicació o estudi específic sobre la fauna del municipi. Per a l'elaboració d'aquest apartat i davant aquesta manca de dades escrites, s'han utilitzat les següents fonts d'informació: comunicacions personals del Sr. Llorenç Ferragut, i publicacions generals sobre la fauna de Mallorca i Balears. Amb la informació obtinguda es pot concloure que els grups de vertebrats terrestres que es troben representats al municipi són els següents: amfibis, rèptils, aucells i mamífers. Els aucells són el grup del qual hem pogut obtenir més informació, mentre que de la resta de vertebrats hi ha només informacions puntuals. Dels invertebrats, no es farà cap menció degut a la manca de dades i informació.

- Amfibis

Donat que les zones humides al municipi de Son Servera són molt reduïdes, aquest grup de vertebrats està molt poc representat. L'única espècie d'amfibi observada és una subespècie del calapet endèmic de Balears (*Bufo viridis balericus*). El torrent de Son Jordi, el torrent de s'Estepar i la Font des Molins són alguns dels punts del municipi on s'ha observat, segons comunicacions personals. L'estat de conservació d'aquest amfibi a Balears no és òptim, donat que segons el Llibre Vermell dels Vertebrats de les Balears, 2^a Ed., es troba dins la categoria de vulnerable.

- Rèptils

Els rèptils tampoc són un grup faunístic amb gran nombre d'espècies tant a Mallorca en general, com a Son Servera en particular. Les espècies de rèptils observades han estat la tortuga mediterrània (*Testudo hermanni*) i la serp de garriga (*Macroprotodon cucullatus*) i el dragó (*Tarentola mauritanica*). La tortuga mediterrània té la seva àrea de distribució principalment a la Serra de Son Jordi, on és relativament abundant. Segons el Llibre Vermell dels Vertebrats de les Balears, 2^a Ed., aquesta espècie està catalogada dins la categoria de vulnerable. La tortuga mediterrània està protegida per diverses directives i convenis europeus (Directiva 92/43/CEE, Conveni de Berna) i convencions internacionals (Convenció sobre el comerç internacional d'espècies amenaçades de fauna i flora silvestre CITES). Respecte a la serp de garriga, inclosa dins la categoria d'interès especial en el Catàleg Nacional de Especies Amenazadas, s'ha observat de forma molt esporàdica. El dragó és un petit rèptil del grup dels gecònids que té el seu hàbitat principal a les zones urbanes.

- Aucells

Aquest apartat s'ha elaborat amb la informació obtinguda a partir del llibre "*Atles aucells nidificants de Mallorca i Cabrera*" del Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB). En aquesta publicació s'analitza en detall la distribució geogràfica dels aucells que nidifiquen a l'illa de Mallorca i Cabrera mitjançant una quadrícula de 58 quadrats de 10 x 10 km. Una vegada extreta la informació de les quadrícules que abasten el municipi de Son Servera, aquesta s'ha confirmat amb les informacions aportades pel Sr. Llorenç Ferragut.

A Son Servera hi nidifiquen 37 espècies d'aucells i segons el Llibre Vermell dels Vertebrats de les Balears (2^a Ed) hi ha una espècie (abellerol) que es troba dins la categoria de vulnerable, i dues dins la categoria de risc menor (colom salvatge i sebel·lí)



Taula 12.1.1.
Espècies d'auccells nidificants a Son Servera

| Nom Científic | Nom comú |
|---------------------------------------|------------------------|
| <i>Falcó tinnunculus</i> | Xoriguer |
| <i>Alectoris rufa</i> | Perdiu |
| <i>Gallinula chloropus</i> | Polla d'aigua |
| <i>Larus cachinans sub. michaelis</i> | Gavina vulgar |
| <i>Columba livia</i> | Colom salvatge |
| <i>Columba palumbus</i> | Tudó |
| <i>Streptopelia decaocto</i> | Tortera turca |
| <i>Streptopelia turtur</i> | Tortera |
| <i>Apus apus</i> | Falzia |
| <i>Merops apiaster</i> | Abellerol |
| <i>Upupa epops</i> | Puput |
| <i>Ptyonoprogne rupestris</i> | Oranella de penyal |
| <i>Hirundo rustica</i> | Oranella |
| <i>Delichon urbica</i> | Cabot |
| <i>Troglodytes troglodytes</i> | Passa-foradí |
| <i>Luscinia megarhynchos</i> | Rossinyol |
| <i>Turdus merula</i> | Mèrlera |
| <i>Cisticola juncidis</i> | Butxaqueta |
| <i>Sylvia melanocephala</i> | Busqueret d'abatzer |
| <i>Sylvia atricapilla</i> | Busqueret de cap negre |
| <i>Regulus ignicapillus</i> | Reietó |
| <i>Muscicapa estriata</i> | Caçamosques |
| <i>Parus major</i> | Ferrerico |
| <i>Lanius senator</i> | Cap-xerigany |
| <i>Passer domesticus</i> | Gorrió |
| <i>Fringilla coelebs</i> | Pinsà |
| <i>Serinus serinus</i> | Gafarró |
| <i>Carduelis chloris</i> | Verderol |
| <i>Carduelis carduelis</i> | Cadenera |
| <i>Carduelis cannabina</i> | Passarell |
| <i>Loxia curvisrostra</i> | Tranca-pinyons |
| <i>Emberiza cirulus</i> | Sol-lera boscana |
| <i>Miliaria calandra</i> | Sòl-lera |
| <i>Cuculus canorus</i> | Cucui |
| <i>Tyto alba</i> | Oliba |
| <i>Otus scops</i> | Mussol |
| <i>Burhinus oedicephalus</i> | Sebel·li |

Font: "Atlas d'auccells nidificants de Mallorca i Cabrera" i comunicacions personals

Encara que no son massa nombroses, es té constància que hi ha algunes espècies d'aucells que han deixat de criar dins el municipi i les seves observacions han disminuït molt com per exemple ha succeït en el cas del corb (*Corvus corax*). A part dels aucells nidificants també cal esmentar aquells que no crien dins el municipi, però que es poden observar amb més o menys freqüència. Entre els rapinyaires, les observacions d'esparver (*Hieraaetus pennatus*) són comuns, ja que és una espècie que cria a la propera zona d'Artà. El falcó marí (*Falco eleonora*) també s'observa dins el municipi, però en ocasions molt esporàdiques. Entre els aucells marins, és comú l'observació de la gavina (*Larus cachinans sub. michaelis*) i el corb marí (*Phalacrocorax aristotelis*), que cria fora del municipi. Respecte als aucells migrants, entre les observacions més destacables podem esmentar l'agró (*Egretta garzetta*), l'agró gris (*Ardea cinerea*) l'agró roig (*Ardea purpurea*) i l'arner (*Alcedo anthus*) observat de forma periòdica a certs punts de la Costa dels Pins i de la zona humida del torrent de Son Jordi. Quant als aucells hivernats, aquests són els típics d'altres zones de Mallorca i podem destacar el ropit (*Erithacus rubecula*), tord (*Turdus philomelos*) i cega (*Scolopax rusticola*).

Respecte a la distribució d'aquestes espècies d'aucells dins el municipi, n'hi ha algunes que mostren una forta vinculació a hàbitats concrets, mentre que d'altres són molt generalistes i poden ocupar qualsevol hàbitat. A continuació es fa una classificació dels aucells de Son Servera, segons el seu hàbitat.

Taula 12.1.2.
Classificació dels aucells de Son Servera, segons el seu hàbitat

| Hàbitat | Espècies |
|--|--|
| Penyasegats costaners | Corb marí, gavina comuna i falzia |
| Penyals interiors | Xoriguer, esparver, colom salvatge, oranella de penyal, corb |
| Talusos d'arena | Abellerol |
| Pinar | Trencapinyons, tudó |
| Alzinar | Tudó, reietó |
| Ullastrar i garriga | Sebel-lí i passarell |
| Conreu de seca i garriga | Sebel-lí |
| Conreus arbrats de secà | Sòl-lera, mussol, puput, cap-xerigany, gorrió, sol-lera boscana i sol-lera |
| Conreus herbacis de secà | Butxaqueta |
| Zones urbanes | Xoriguer, òliba, falzia, oranella, cabot, gorrió |
| Qualsevol (boscos, conreus arbrats, garrigues) | Mèrlera, busqueret d'abatzer, busqueret de cap negre, pinsà, gafarró, caçamosques, ferrerico, verderol, cadenera |

Font: "Atlas d'aucells nidificants de Mallorca i Cabrera" i comunicacions personals

- Mamífers

Els mamífers silvestres de Son Servera estan representats per 4 espècies: la geneta, el mart, el mostel i l'eríçó. Respecte a les 3 espècies de carnívors (geneta, mart, mostel), aquestes han estat observades de forma molt esporàdica i puntual a zones forestals i agrícoles de S'Estepar, Son Jordanes, Comellar Fondo, Son Jordi. Les observacions d'eríçons es concentren a les zones de S'Estepar i Ses Comunes. Tot i la seva importància, cap d'aquestes espècies té regulada la seva protecció (no estan incloses dins el Llibre Vermell de Vertebrats de les Balears).



12.2. Medi marí

L'avaluació ambiental d'un municipi costaner com és Son Servera fa necessari incloure un apartat sobre el medi marí, el qual se centrarà en la descripció de la fauna i flora marina present a la badia de Son Servera. La font d'informació utilitzada per a realitzar aquest apartat ha estat l'informe "Estudio de la bahía de Son Servera con especial atención a las posibles consecuencias de la realización de un nuevo puerto en Cala Bona" realitzat a l'any 1990 pel Laboratori de Biologia Marina de la Universitat de les Illes Balears.

12.2.1. Flora

Les diverses espècies vegetals que habiten els fons marins de la badia de Son Servera es poden agrupar en comunitats bentòniques que se distribueixen en diversos estatges, determinats en funció de la fondària. Als estudis de les comunitats marines del Mediterrani s'estableixen 7 estatges: supralitoral, mediolitoral, infralitoral, circalitoral, batial, abissal i hadal.

Les fondàries de la badia de Son Servera sols comprenen els tres primers estatges:

- Estatge supralitoral: zona sempre emergida i a la que sols hi arriben els esquitxos de l'aigua de mar.
- Estatge mediolitoral: correspon a la zona de costa que està sotmesa a l'efecte de les ones i marees.
- Estatge infralitoral: zona sempre submergida, i amb el límit inferior determinat per la presència de fanerògames marines i algues fotòfiles.

Dins cada un d'aquests estatges s'estableixen unes condicions ambientals diferents, les quals determinen la presència d'unes espècies vegetals o altres. A la zona supralitoral, la presència d'espècies vegetals és pràcticament nul·la i sols està habitada per algunes espècies animals (vegeu apartat 12.1.2.), per altra banda molt poc nombroses. A la zona mediolitoral la presència d'espècies vegetals ja és més comú i bàsicament apareixen sobre fons de roca. En aquest estatge i en zones riques en nitrogen és característica la presència d'algues verdes com *Enteromorpha intestinalis*, *Ulva lactuca*, característiques de zones nitrogenades. També en fons de roca i dins l'estatge mediolitoral és característica la presència de l'alga calcària *Litophyllum tortosum*, de color vermellós i amb una distribució molt restringida.

La zona infralitoral és la més rica pel que fa a la presència d'espècies vegetals, les quals es distribueixen en funció de si els fons són tous (arena, fang) o durs (roca). En els fons de roca i ben il·luminats és característica la presència de l'alga bruna *Cystoseira mediterranea*, acompanyada d'altres algues com *Herposiphonia secunda*, *Jania rubens* i *Ceramium diaphanum*. També hi és present l'alga *Corallina* sp., que predomina a zones de fort hidrodinamisme, mentre que a les zones més calmades i d'aigües netes apareix l'alga *Dyctiota dichotoma*. Dins la mateixa zona infralitoral, però a major fondària apareixen algues brunes com *Halopteris scoparia* i *Padina pavonia*. En els fons de roca poc il·luminats (coves i extraploms) s'observen algunes algues vermelles i verdes com *Halimerda tuna*.

Si consideram els fons d'arena i fang, les espècies vegetals presents són unes altres. En aquelles zones de poca fondària, amb fons de fang i rics en matèria orgànica apareix l'alga verda *Caulerpa prolifera*. En els fons arenosos i ben il·luminats de la zona infralitoral és característica la presència de *Posidonia oceanica*, una fanerògama marina que forma unes praderies de gran productivitat i molt complexes, i que constitueixen la comunitat clímax d'aquest estatge. A la badia de Son Servera apareix a partir dels 4 m de fondària i segons l'informe "Estudio de la bahía de Son Servera con especial atención a las posibles consecuencias de la realización de un nuevo puerto en Cala Bona" l'estat de conservació a l'any 1990 era acceptable.

12.2.2. Fauna

Per a la descripció de la fauna marina es farà una diferenciació entre espècies bentòniques (espècies que viuen associades al fons) i espècies nectòniques (espècies que viuen independents del fons, i que presenten prou capacitat natatòria per a superar l'acció dels corrents marins). Les primeres es distribueixen en funció de la fondària i es distribueixen en estatsges, a l'igual que les espècies vegetals.

A la zona supralitoral, les espècies animals més característiques són el gasteròpode *Littorina neritoides* i l'isòpode *Ligia italica*, presents a les zones rocoses. A les zones d'arena predomina el *Talitrus saltator*. A la zona mediolitoral apareixen cirròpedes com *Chtamallus stellatus*, i gasteròpodes com les pagellides (*Patella rustica* i *Patella coerulea*). A l'estatge infralitoral, la biodiversitat faunística és major, i es troben presents diverses espècies d'esponges com *Ircinia sp.*, cnidaris com *Ballanophyllia europaea*, equinodermes com els eriçons de mar (*Paracentrotus lividus*) i pardals de moro (*Holothuria sp.*), cefalòpodes (*Octopus vulgaris*). A les zones menys il·luminades d'aquest estatge infralitoral també se troben esponges, com *Spirastrella sp.*, i *Axinella sp.*, cnidaris com *Parazoanthus axinellae*, el briozoo *Myriapora truncata* i el tunicat *Halocynthia papillosa*. La comunitat de *Posidonia* és una de les més diverses des del punt de vista faunístic. Destaca la presència de la nacra (*Pinna nobilis*) i el pardal de moro (*Holothuria tubulosa*), i una gran diversitat de peixos entre els que podem esmentar la donzella (*Coris julis*), la vaca (*Serranus scriba*), l'esparrall (*Diplodus annularis*), la serviola (*Seriola dumerilli*).

Taula 12.2.1.
Peixos observats a la badia de Son Servera

| Nom comú | Nom científic | Nom comú | Nom científic |
|--------------|-------------------------------|------------------|----------------------------------|
| Morena | <i>Muraena helenae</i> | Gerret | <i>Spicara smaris</i> |
| Serrà | <i>Serranus cabrilla</i> | Tuta | <i>Chromis chromis</i> |
| Vaca | <i>Serranus scriba</i> | Donzella | <i>Coris julis</i> |
| Mare d'anfós | <i>Apogon imberbis</i> | Tord gros | <i>Symphodus tinca</i> |
| Serviola | <i>Seriola dumerilli</i> | Tord de roca | <i>Symphodus ocellatus</i> |
| Moll de roca | <i>Mullus surmuletus</i> | Tord becut | <i>Symphodus rostratus</i> |
| Boga | <i>Boops boops</i> | Fadri | <i>Thalassoma pavo</i> |
| Esparrall | <i>Diplodus annularis</i> | Cabot | <i>Gobius sp.</i> |
| Sarg | <i>Diplodus sargus</i> | Bavosa | <i>Triperygion tripteronotus</i> |
| Càntera | <i>Spondylisoma cantharus</i> | Llisa | <i>Liza aurata</i> |
| Chucla | <i>Spicara maena</i> | Llisa llobarrera | <i>Mugil cephalus</i> |

Font: Estudio de la bahía de Son Servera con especial atención a las posibles consecuencias de la realización de un nuevo puerto en Cala Bona (1990)



Taula 12.2.2.
Resum de les principals comunitats bentòniques de la badia de Son Servera

| Comunitat | Espècies característiques |
|--|----------------------------------|
| Supralitoral de fons rocós | <i>Littorina neritoides</i> |
| | <i>Verrucaria symbalana</i> |
| | <i>Ligia italica</i> |
| Supralitoral de fons tous | <i>Talitrus saltator</i> |
| Mediolitoral de fons rocós | <i>Cthamallus stellatus</i> |
| | <i>Patella rustica</i> |
| | <i>Patella coerulea</i> |
| Mediolitoral de fons rocós amb <i>Enteromorpha</i> | <i>Enteromorpha intestinalis</i> |
| | <i>Ulva lactuca</i> |
| | <i>Ephydra macellaria</i> |
| Mediolitoral de fons rocós amb <i>Lithophyllum</i> | <i>Lithophyllum tortosum</i> |
| Infralitoral de fons rocós i fotòfil | <i>Cystoseira mediterranea</i> |
| | <i>Jania rubens</i> |
| | <i>Ceramium diaphanum</i> |
| Infralitoral de fons rocós i fotòfil | <i>Halopteris scoparia</i> |
| | <i>Halopteris filicina</i> |
| | <i>Padina pavonia</i> |
| Infralitoral de fons rocós i esciòfil | <i>Halimeda tuna</i> |
| | <i>Ircinia dendroides</i> |
| Infralitoral de fons tous | <i>Caulerpa prolifera</i> |
| | <i>Holothuria sp.</i> |
| Infralitoral de fons tous | <i>Posidonia oceanica</i> |
| | <i>Pinna nobilis</i> |
| | <i>Holothuria tubulosa</i> |
| | <i>Labrus merula</i> |
| | <i>Coris julis</i> |

Font: Estudio de la bahía de Son Servera con especial atención a las posibles consecuencias de la realización de un nuevo puerto en Cala Bona (1990).

12.3. El paisatge

El paisatge del municipi de Son Servera, a l'igual que el de Mallorca, és el resultat de l'evolució natural i de la transformació d'un paisatge inicial després de milers d'anys de presència humana. El paisatge ve determinat per la relació que s'estableix entre els seus diferents components (relleu, roca, sòl, aigua) i els elements modeladors, tant abiòtics (aigua, vent, onades) com biòtics (vegetació, fauna i home).

Segons això, dins del terme municipal de Son Servera es pot destacar l'existència diverses zones o sistemes, que condicionen fortament el paisatge, així com la fauna i la flora que viuen en ells. Aquests sistemes són:

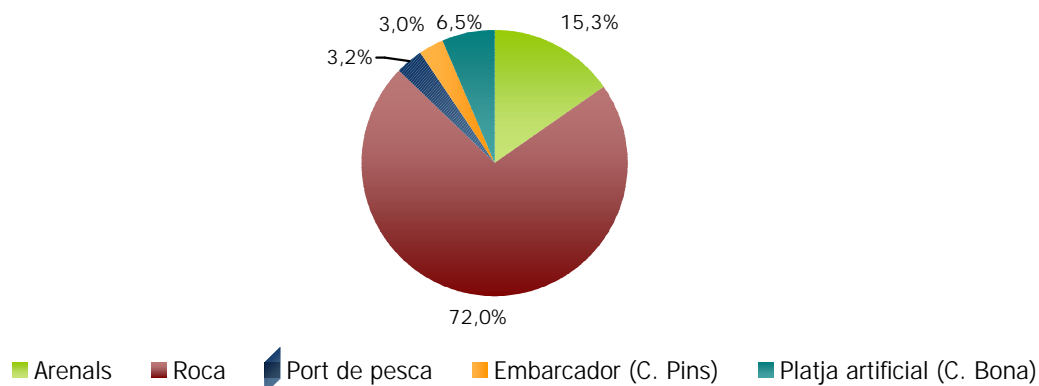
- El sistema costaner i marí
- L'espai rural i agrícola
- Les zones forestals
- Les zones humides

12.3.1. Els sistemes costaners

Els sistemes litorals naturals de Son Servera s'ha reduït dràsticament a causa de la intensa activitat urbanitzadora i de la construcció d'infraestructures que artificialitzen la línia de costa del municipi.

El terme municipal de Son Servera compta amb prop de 9 km de línia costanera, que corresponen principalment a la roca i en menor mesura en zona en platges naturals o artificials (figura 12.3.1.).

Figura 12.3.1.
Distribució de la línia de costa, segons tipologies



Font: Elaboració pròpia a partir de cartografia digital

La línia de costa formada per roca predomina a la Costa des Pins (sobretot entre el Port Vell i Punta Roja) i a Cala Bona. La roca d'aquesta costa és de tipus sedimentari, formada per conglomerats de diferent granulometria, maresos i també roca compacta calcària fissurada. Aquesta franja està molt humanitzada i amb forces construccions residencials.



Pel que fa a les zones d'arena, es pot parlar de l'existència de 3 tipus d'arenals: l'arenal de Cala Millor, les platges artificials de cala Bona, i els petits arenals amb còdols entremig de trams de roca, que des del punt de vista paisatgístic són els arenals més interessants. D'aquests darrers arenals es pot dir que hi ha unes 5 "plagetes" que normalment corresponen a desembocadures de torrents o canals de drenatge superficial. Entre les més destacades podem esmentar la des Morts, la platja des Ribell i la platja de Sa Marjal. Aquesta darrera se situa a la desembocadura del torrent de Sant Jordi i és una de les poques platges naturals del municipi. Té una extensió d'un 750 m de llargària, està formada per una arena de gra mitjà, còdols. A la part posterior d'aquesta platja es conserven restes d'una antiga zona humida, on encara es poden observar alguns exemplars de tamarells (*Tamarix gallica*)

El port pesquer es va iniciar a l'any 1972 i esdevé un espai absolutament artificial.

Finalment, la platja artificial, estructurada amb dos espigons de blocs de roca fragmentada en forma de "T" central i dos més en forma de "L" laterals, construïts a mode de protecció de l'arena dipositada de nou sobre el substrat rocós.

A banda del sistema costaner, un element veí al sistema marí que és de gran importància són les praderies de *Posidonia oceanica*. Aquestes praderies són uns dels ecosistemes més singulars, rics i productius de la mar Mediterrània. La seva presència duu associats una sèrie de beneficis ambientals entre els que podem destacar els següents:

- Fixació i compactació dels fons d'arena.
- Disminució de la força de l'onatge.
- Protecció de la platja en front dels temporals.
- Elevada producció d'oxigen.
- Elevada biodiversitat.

Aquesta comunitat considerada com a clímax de l'estatge infralitoral arenós de la Mediterrània es troba en bon estat de conservació, segons dades de l'informe "*Estudio de la bahía de Son Servera con especial atención a las posibles consecuencias de la realización de un nuevo puerto en Cala Bona*" de 1990. Els factors que poden afectar a la bona conservació de les praderies de *Posidonia* són molt diversos: aigües residuals, construccions costaneres, excés de terbolesa, extracció d'arena, contaminació, pesca d'arrossegament,... En cas de deteriorament o desaparició, la seva regeneració és molt lenta i no se sol donar fins que desapareixen per complet els factors que l'havien originat.

12.3.2. Els sistemes agrícoles

A part de l'interès paisatgístic i naturalístic d'aquests sistemes també s'ha de considerar el seu interès com a ecosistemes de transició, a mig camí, entre els ecosistemes naturals (boscos, costes, mar) i altres d'artificials com les ciutats i pobles. La conservació del medi natural i la biodiversitat no depèn només del manteniment d'un nombre d'àrees d'interès natural. El manteniment dels fluxos i processos ecològics passa per disposar d'un territori on les àrees naturals es connectin entre elles per franges de territori no urbanitzades, i amb usos i activitats de baix impacte ecològic com són les que es donen als sistemes agrícoles.

A Son Servera, l'agricultura representa el principal ús del sòl del terme municipal. A l'any 1994, un total de 2.206 ha (és a dir el 51,6 % de la superfície global del municipi) eren terres de cultiu. El 96,3 % de la superfície conreada és de secà, principalment fruiters, d'entre els que destaca l'ametller, que suposa un 64,6 % del total de secà conreat i que es practica especialment als planers i costers. També és destacable els cultius de garrovers, els quals ocupen una menor superfície. Les zones destinades al conreu herbaci de secà, que suposen un 20 % del sol agrícola, es dediquen al cultiu dels cereals. En menor mesura també es troben cultius de farratges secs per a abastar la ramaderia.

El regadiu suposa una petita superfície del total conreat, concretament un 3,7 %, i es dedica al bàsicament al cultiu de la patata, farratges i hortalisses. Les zones de regadiu se concentren als terrenys des Rafalet i Sa Font Gala.

Pel que fa a la dinàmica de les explotacions agrícoles, s'ha d'indicar que tant a l'àmbit municipal com insular es troben en regressió. Segons "*l'Estudi preliminar per a l'elaboració del PORN de la península d'Artà*", la dimensió mitjana de les parcel·les agrícoles de Son Servera és reduïda (2,27 ha), si la comparam amb l'extensió mitjana de les parcel·les d'altres municipis veïns (Artà amb 20,61 ha, Capdepera amb 12,19 ha i Sant Llorenç amb 3,76 ha). Aquestes dades indiquen una estructura de la propietat molt fragmentada a diferència del que passa en els municipis veïns.

12.3.3. Els sistemes forestals

Son Servera compta amb un total de 1.251 ha de terreny forestal (el 29,2 % de la superfície global del municipi), de les quals 546 ha són bosc per a fusta, 512 són bosc obert i 193 són bosc llenyós.

El pinar és la comunitat vegetal que ocupa una major superfície. Creix especialment a la Serra de Sant Jordi i a altres elevacions del municipi com Sa Font i Son Corb, tot i que cobreix amplis sectors plans. D'altra banda, la garriga també es concentra en determinades elevacions com el puig Gros, el de ses Tres Fites, sa Bassa i na Penyal. Els ecosistemes forestals que ocupen una menor superfície són els alzinars, que segons dades de la Conselleria de Medi Ambient ocupaven una superfície de 50,7 ha a l'any 2001. També s'ha de fer esment del petit bosc de ribera situat en el tram final del torrent de Sant Jordi, i format per plàtans i polls blancs.

12.3.4. Els sistemes humits

Les zones humides del municipi són pràcticament inexistent ja que es troben molt transformades per l'home. Segons el "*Inventari de las zonas húmedas de Baleares*" elaborat per la Conselleria d'Agricultura i Pesca (1991), no existeix a Son Servera cap zona humida catalogada. Dels diversos torrents del municipi, l'únic que presenta una certa superfície de zona humida en el seu tram final és Sant Jordi. En èpoques passades aquesta zona humida era més àmplia però degut successives dessecacions quasi ha desaparegut. Malgrat això en el seu tram final presenta diverses espècies vegetals característiques d'ambients humits com són la canya (*Arundo donax*), el plàtan (*Platanus hybrida*), el poll blanc (*Populus alba*) i els tamarells (*Tamarix sp.*). Entre la fauna més destacable d'aquestes zones podem esmentar diverses espècies d'auells observats de



forma ocasional com la gallineta d'aigua (*Gallinula chloropus*) l'agró (*Egretta garzetta*), l'agró gris (*Ardea cinerea*) l'agró roig (*Ardea purpurea*) i l'arner (*Alcedo anthus*).

12.3.5. Espais Naturals Protegits

Son Servera disposa de diversos espais naturals protegits que a continuació es descriuen breument.

- Serra de Son Jordi:

Àrea natural d'especial interès (Llei 1/1991, d'espais naturals i règim urbanístic de les àrees d'especial protecció) de 600 ha dels termes municipals d'Artà (6 ha), Capdepera (236 ha) i Son Servera (356,8 ha). Actualment, aquest espai es troba ubicat principalment en sòl no urbanitzable protegit. Les principals amenaces a aquests espais són la pressió urbanística de la Costa des Pins i la Costa de Canyamel.

- Calicant

Àrea natural d'especial interès (Llei 1/1991, d'espais naturals i règim urbanístic de les àrees d'especial protecció) de 2.852 ha d'extensió i que a més dels terrenys d'Artà, Manacor i Sant Llorenç, també compren les porcions serverines dels puigs dels Ermassos, ses Tres Fites, Gros, es Pinet, sa Font, sa Bassa i na Penyal, que representen un total de 488 ha del municipi.

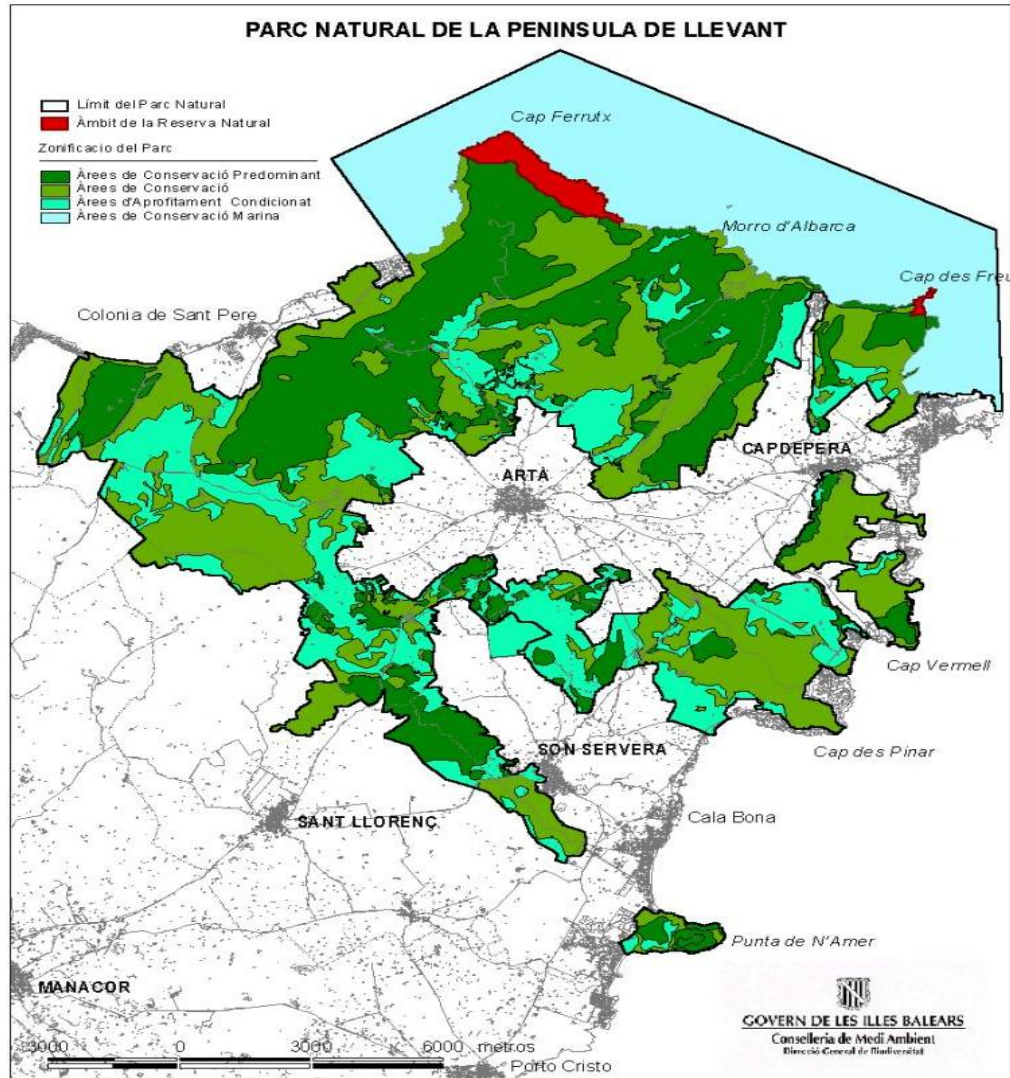
- Parc Natural de la península d'Artà i les reserves naturals de Cap Farrutx i Cap des Freu

Parc natural aprovat mitjançant el Decret 127/2001 de 9 de novembre de 2001. La superfície total del Parc és de 21.507 ha (16.232 ha terrestres i 5.275 marines) i es troba situat als termes municipals d'Artà, Capdepera, Sant Llorenç des Cardassar, Santa Margalida i Son Servera. Segons el Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals del parc s'estableixen 6 categories de zonificació:

- àrees de protecció estricta,
- àrees de conservació predominant,
- àrees de conservació,
- àrees d'aprofitaments condicionats a conservació,
- àrees de conservació marina
- i àrees de protecció paisatgística.

El municipi de Son Servera presenta una superfície de 1.963 ha incloses dins el parc, de les quals 334 ha corresponen a àrees de conservació predominant, 705 ha a àrees de conservació i 924 ha a àrees d'aprofitaments condicionats a conservació.

Figura 12.3.2.
Parc natural de la península de Llevant



- Alzinars protegits

La Llei 1/1991 sobre espais naturals i règim urbanístic d'especial protecció de les Illes Balears (LEN) declara com a Àrees Naturals d'Especial Interès (ANEI) els espais forestals poblats de manera dominant o significativa per alzina (*Quercus ilex*), i disposa que aquestes àrees seran objecte del més alt nivell de protecció. En desplegament de la Llei 1/1991, es dicta Decret 86/92, de delimitació de les àrees d'alzinar protegit a les illes de Mallorca i Menorca (BOCAIB 148), tot i que l'última modificació data del 23 de novembre de 2001. Segons aquest decret la superfície d'alzinar protegida a Mallorca és de 16.810 ha, de les quals 50,7 corresponen al municipi de Son Servera (vegeu la figura 12.1.1.).



12.4. Camins i rutes

Per a l'elaboració d'aquest apartat s'ha comptat amb la col·laboració d'Antoni "Monjo" Servera. De la diversitat de camins i rutes existents a Son Servera s'ha fet una selecció d'aquelles que poden resultar més interessants des d'un punt de vista naturalístic, etnogràfic i paisatgístic.

- Camí de la Serra de Son Jordi.
- Camí del Puig de Son Corb.
- Camí de Son Servera a Artà.
- Camí de na Penyal.
- Camí del Puig de Sa Font.
- Camí de ses Comunes.
- Puig Gros.
- Puig de ses Fites.

